

programu UNESCO Paměť světa. Společným cílem byl osud kulturního dědictví, jehož existence je závislá na uvedených dvou nosičích. V případě magnetických pásek jde nejen o digitální záznam, ale také o analogový záznam zvuku a videa. Dle dostupných odhadů světové sbírky obsahují zhruba 100 milionů hodin zvukových nahrávek a totéž množství videonahrávek, vše uloženo převážně na magnetických páskách.

Záchranou a budoucností analogového zvuku a videa je bezesporu digitální záznam, jímž bude nahrazen klasický záznam analogový. Samotná digitalizace nepředstavuje technický problém, problémem je však uskladnění pásek. Obecně se ví, že jim prospívá převíjení, neboť zamezuje spojování jednotlivých vrstev. Rovněž uložení v chladnějším a sušším prostředí je vhodné.

Problémem pásek je však nemožná měřitelnost analogových a digitálních vlastností a stanovení možných doporučení a opatření. Optický disk je na tom mnohem lépe, neboť jak analogová, tak i digitální kvalita záznamu jsou měřitelné a může tudíž dojít ke včasným opatřením vedoucím k plnohodnotné obnově záznamu. Páska je v tomto ohledu mnohem méně vyzpytatelná. Ztráta informace na ní se dá jen ztěží předvídat.

Problémem však není jen optický disk sám, ale i jeho kombinace se zapisovacím a dokonce i čtecím zařízením. Velkým nepřítelem je pak vlastně sám trh a jeho zaměření. Především CD-R je velmi populárním médiem, neboť umožňuje levný záznam všech typů dokumentů. Díky efektivním kompresním technikám pak záznam mnoha hodin kvalitního zvuku a záznam videa, tedy vlastně digitálního filmu. Tak jako se před lety objevil formát a komprese MP3, vlastně zvuková vrstva (layer 3) formátu digitálního videa MPEG1, tak dnes je už vývoj tak daleko, že některá kompresní schémata – například DivX, dokážou v dobré kvalitě stlačit film z DVD na CD-R.

CD-R již lze koupit i pod 10 Kč za kus. To samozřejmě znamená, že takové CD musí být sice po zápisu čitelné, ale žádná další profesionální kvalita na něm není vyžadována. Výroba pak jde tímto směrem: jestliže výroba komerčního CD trvá asi tři vteřiny, pak její prodloužení za účelem profesionální kvality o jednu vteřinu je pro výrobce z hlediska nákladů nepřijatelné.

Ale také velmi kvalitní CD může být výrazně znehodnoceno zapisovací jednotkou a samozřejmě užíváním a skladováním. Nejsme-li si jisti kvalitou naší zapisovací jednotky, pak je lépe pálit CD do objemu max. 500 MB, protože tato data jsou uložena v méně kritických oblastech blíže středu disku.

Je celkem přirozené, že se těžiště zájmu archivování dat přesouvá blíže k výrobcům, neboť prodejci nejsou schopni garantovat kvalitu. Stejná značka bývá často vyrobena v úplně různých továrnách, a tudíž její kvalita kolísá a je nespolehlivá.

K tomuto zjištění došlo i při testování CD v rámci projektu výzkumu a vývoje, řešeného u nás ve spolupráci s AIP Beroun s.r.o. Jedinou nadějí je pak spolupráce s výrobcem a zápis na garantovaná archivní média, což se děje v současné době v programu Memoriae Mundi Series Bohemica. Obdobná spolupráce nemá ve světě

Ze zasedání Subkomise pro technologii programu UNESCO Paměť světa:

Konzultace mezi výrobcí a archiváři magnetických pásek a optických disků

V oblasti kulturního dědictví je jednou z nejohroženějších oblastí to, co je zapsáno především na magnetických páskách, ale také na optických discích. Kritická situace v oblasti magnetických pásek se snad dá přirovnat jen k problematice rozpadajícího se kyselého papíru. V obou oblastech přestává být v lidských silách všechny informace uchované na těchto médiích zachránit.

Dne 14. června 2002 se na půdě UNESCO sešli zástupci výrobců médií, čelní odborníci z oblasti zvukových a audiovizuálních archivů a Subkomise pro technologii

období. U nás k tomuto pozitivnímu jevu došlo díky velkému úsilí a práci ing. Stanislava Psohlavce právě v oblasti kvality CD-R a digitálního záznamu na něm. Stalo se tak na základě řady studií, testování, výzkumu a vývoje v této oblasti.

Schůzka s výrobci vychází z poznání, že tito mají daleko více informací o svých produktech, než je obecně sdělováno pro účely trhu. Je pak určitá naděje, že prostřednictvím UNESCO by mohlo dojít k lepší spolupráci, jejímž výsledkem by byly:

- výměna informací o těch sériích magnetických pásek, které jsou více problémové (archivy by je pak upřednostnily ve svých programech kopírování, obnovy dat)
- vývoj metody k odhadnutí zbytkové trvanlivosti pásek
- výměna informací o variacích ve vlastnostech optických disků a inkompatibilitách disků a přehrávacích zařízení při různých rychlostech
- definování specifikací pro archivní CD-R a poté totéž pro archivní DVD-R
- výroba a testování tohoto profesionálního standardu
- výroba přehrávacích a vypalovacích zařízení vhodných pro tyto specifikace archivních disků
- diskuse implikací pro výrobce a archivy za účelem zavedení archivních disků.

Tyto body a některá další ustanovení jsou předmětem tzv. *Memoranda porozumění pro kooperativní partnerství mezi výrobci magnetických pásek a zapisovatelných optických disků a asociacemi audiovizuálních archivů*. Memorandum je v současné době v procesu zpracování a připomínkování.

Pokud časem dojde k pozitivnímu posunu ve smyslu cílů spolupráce, nebývale se zvýší naše naděje na uchování výraznější části našeho zvukového a audiovizuálního kulturního dědictví.

Adolf Knoll
Národní knihovna ČR